

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

**Uredništvo Učiteljskega Tovarisa
v Idriji.**

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljke je pošiljati franko.

Učiteljski Tovarish izhaja vsak petek popoldne.
Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . . 8 K
pol leta 4 „
četrt leta 2 „
posamezne številke po 10 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto. Priloge poleg poštnine 6 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 14 h
„ „ „ dvakrat . . . 12 „
„ „ „ trikrat . . . 10 „
za nadaljnja uvrščenja od petit-vrste po 8 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

**Upravišтво Učiteljskega Tovarisa
v Ljubljani, Gradišče št. 2.**

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Regulacija učiteljskih plač.

Poročal na XX. glavni skupščini „Zaveze“ v Gorici
Anton Pesek.

I.

Letos obhajamo jubilej: „šestdesetletnico vladanja cesarja Franca Jožefa I. Presvetli vladar je odločil, naj se praznuje ta jubilej z dobrodelnostmi za otroke. Ta želja sivolasega jubilarja je našla v avstrijskih narodnih obilen odziv. „Vse za otroke!“ to je danes deviza, in vsi hite, da z ustanovljanjem društev, z ustanovami itd. pospešujejo varstvo in odgojo otrok.

Vesel pojav je to v življenju ljudstva, in presvetli vladar si je z iniciativo, ki jo je dal, postavil najlepši spomenik, ki bo pričal še poznim rodovom o njegovi plemenitosti in ljudomilosti, ker bo obrodilo to gibanje trajnih, resnično dobrih uspehov za ljudstvo.

To gibanje „Vse za otroke!“ pozdravljamo s toliko večjim veseljem, ker upamo, da privede vodilne kroge in ljudstvo do tega, da bodo posvečali vzgoji mladine večje zanimanje nego so ga doslej. Mogoče, da izgine indolencija, ki, žal, vlada sedaj do vzgoje ljudskih mas in torej tudi do ljudske šole in mogoče, da izgine tudi tista onemogućnost napram učiteljstvu in njegovim tako upravičenim zahtevam.

V Avstriji se na vzgojo, na pravo vzgojo mladine polaga, žal, še vse premalo važnosti. Ne le da marsikateri posestnik bolj skrbi za rejo živine nego za vzgojo svojih otrok, posvečujejo izobraženi in celo visoki krogi večje zanimanje in večjo skrb gojitvi eksotičnih rastlin, dresuri psov in konj kakor po izobrazbi ljudstva in vzgoji mladine. Vlada se bolj briga

„kako odpravljajo se ovcam garje, preganjajo ušivim glavam guide . . .“

kakor pa, kako bi se vzgojili iz mladine izobraženi državljani; vlada bolj skrbi za morilno orožje kakor za učne pripomočke itd., a javnost se bolj zanima za kak slučaj Tosselli ali pa za kak proces Moltke-Harden nego za prosveto narodov.

Ni čuda, da smo na robu propada gospodarskega in moralnega, ko vladajo tako napačni nazori.

Človek je najdragocenejša reč, in da se njega ne guje in

plemeniti, se ne sme štediti ne s trdom ne s sredstvi, zakaj človek je krona stvarstva, kras domovina. Pa za takšno edino pravo naziranje smo v Avstriji še premalo — demokratski, človek kot tak še nima veljave, temveč veljavo imajo le naslovi in bogastvo.

Zaradi napačnih nazorov, ki še vladajo pri nas, trpi predvsem ljudsko šolstvo in učiteljstvo. In srečno smo prijavili tako daleč, da je ljudsko šolstvo izročeno na milost in nemilost sovražnikom izobrazbe, učiteljstvo pa pehajo kruti bedi v naročje.

Imamo sicer že 39 let državni šolski zakon, ki ga imenujejo celo biser avstrijskih postav, a kakor ni nič popolnega na svetu, tako ima tudi ta biser svoje pege in pomanjkljivosti. Točka 55 tega zakona sicer določa, da morajo biti plače učiteljstva tako odmerjene, da more „prost od zavirajočih postranskih poslov svojo moč posvetiti šoli in svojo rodovino krajevnim razmeram primerno preživljati“. Osnovatelji državnega šolskega zakona so ga krasno zamislili, a naredili so račun brez krčmarja — deželni zborovi, ki so jim naložili skrb za učiteljske plače.

Kako so deželni zbori izpolnjevali in umevali § 55. drž. šol. zakona, jasno priča — beda učiteljstva.

Beda v pravem pomenu besede vlada v naših vrstah, in četudi jo prikrivamo na zunaj, kolikor se da, da si ohranimo toli potrebni ugled, vendar je že celo nastala prislovica: „Ubog je kot ljudski učitelj“.

Draginja raste od dne do dne, potrebno je bilo, da so se vsem stanovom zvišale plače. Duhovniki, ki nimajo rodovine, imajo pa sicer bero in pristojbine, so dobili od države milijone; uradnikom, ki imajo sicer večje plače nego učiteljstvo, so se regulirale lani plače in še celo služabnikom, ki nimajo študij in ne mature, so se zvišale plače tako, da imajo več nego učitelj. V marsikaterem kraju ima ne le državni, temveč tudi šolski, občinski sluga lepše dohodke ko učitelj. Častniki imajo sicer bolj plače kakor uradniki, in vendar je pereče dnevno vprašanje, da se oficirjem draginji primerno zvišajo plače. Rokodelci so podražili svoje izdelke; advokati in zdravniki so povišali svoj tarif; le učiteljstvu ne marajo deželni

zbori regulirati plač, ter jih odslavljajo kot nadležne berače.

Statistični urad na Dunaju izkazuje 55.479 učnih oseb na avstrijskih ljudskih šolah, od teh jih ima

2062 oseb manj kot 600 K plače,
19.613 „ od 600 K do 1200 K plače,
20.110 „ 1200 „ 2000 „ plače
in le 13.694 oseb ima nad 2000 K letnih dohodkov!

Štiri petine vsega učiteljstva ima manj kot 2000 K in skoraj polovica vsega učiteljstva manj kot 2000 kron. In s tako beraško plačo naj izobražen mož, ki je dovršil učiteljske, napravil maturo in usposobljenostni izpit za meščanske šole, preživlja sebe, svojo družino, si naj kupuje sredstva za nadaljno izobrazbo, naj daje študirati svojo deco ter naj plačuje še narodni in stanovski davek.

Podatkov o posameznih deželah ne bom navajal — bilo bi preobširno — pač pa moram naglašati, da spada slovensko učiteljstvo — izvzemši Tirolsko in Galicijo — med najslabše plačano avstr. učiteljstvo.

Ne le, da je temeljna plača učiteljstva povsod prenizka, je tudi avanzma pod vsako kritiko. Kako hitro se višajo dohodki uradnikom in častnikom (triletnice), a učitelj mora po pet let čakati, da dobi borih 200 ali na Kranjskem samo le 80 K starostne doklade. Ne vstejejo se mu pa proviziorna leta in podučiteljska se štejejo na Štajerskem tri le za eno. Žandarjem n. pr. se pa štejejo tri službena leta za štiri in vstejejo se jim tudi vsa vojaška leta.

Imeti mora učitelj 40 definitivnih službenih let, da dobi polno penzijo, a ti, ki jo dožive, so redki, ker smrt ima v vrstah učiteljstva bogato žetev.

Ker je beda naš vsakdanji gost, zato boleha toliko učiteljev in učiteljic. Naporno delo v šoli že izčrpa naše moči, ker nas pa čakajo doma moreče skrbi za vsakdanji kruh, ni čuda, da klone duh in telo onemaga. Gospoda moja, če prebirate „Učit. Tovarisa“, se uverite, da je ni številke, da bi ne bilo nekrologa v nji, da celo po 2 in 3 so. In večinoma jih pobere smrt, ko pravimo, da so bili v najlepši dobi. To go-

voriglasen memento vsem, predvsem patistim, ki nočejo vedeti, da je pritrgavanje zasluženega plačila vnebovpijoč greh.

Naporno delo in naša beda sta krivi, da toliko in toliko učiteljev in učiteljic boleha, da jih toliko in toliko mora na dopust. N. pr. na Štajerskem se je lani izplačalo za nadomeščenje obolelih učiteljev in učiteljic 200.000 K. Gosпода, to je velika vsota, a stokrat večja je beda učiteljstva, o kateri priča ta vsota. — Za izboljšanje plač štajerskemu učiteljstvu, da so se pomaknile šole iz III. v II., ozir. iz II. v I. plačilni razred, je dovolil lani štaj. deželni zbor le 50.000 K. Ni rad dovolil tega, a štirikrat več, namreč 200.000 K je moral dati, ker jih je izprešala iz deželne zakladnice beda učiteljstva. To dejstvo samo že govori, kako krivčen je sedanji sistem, ki hrani tam, kjer bi moral dati, a štirikrat več mora potem dati tam, kjer bi mu sicer ne bilo treba.

In tako je tudi v vseh drugih deželah slavne Avstrije. Ker nam zdravim nočejo dati, jim bolezen siloma vzame. Koliko eksistence pa se s tem ugonobi; marsikateri obitelji se oropa reditelja, marsikateremu otroku skrbnega očeta in ljubečo mater, zapuščene sirote pa hirajo v pomanjkanju. Koliko gorja bi olajšali, koliko solz utrlji, ko bi deželni zbor teh 200.000 K radevoljno dal za izboljšanje učiteljskih plač. Ker bi bilo učiteljstvo rešeno bede, bi si lahko privoščilo tečnejšo hrano, okrepilo bi si telo, dušo, razbremenilo morečih skrbi in manj bi bilo bolnikov, manj nekrologov kot jih je. Pa za nas nimajo src!

II.

V dežele smo izgubili zaupanje in obračamo se do države. Dežele so baje uboge, a država ni imela lani nič manj ko 146 milijonov kron prebitka. A tudi dolžnost države je, da nam pomaga, saj ji vzgojujemo zveste državljane, saj si je pridržala vrhovno nadzorstvo nad ljudskim šolstvom, zatorej pa tudi naj plača.

Bridke izkušnje so učiteljstvo izmodrile. S samo določbo, da naj bodo plače učiteljstva tako odmerjene, da more „prost od zavirajočih postranskih poslov svojo moč posvetiti šoli in svojo rodovino krajevnim razmeram primerno preživljati“, učiteljstvu ni

LISTEK.

Bosna in Hercegovina.

Sedaj, ko spadata ti dve deželi k naši državi, je potrebno, da si ju nekoliko natančneje ogledamo ter se seznanimo z razmerami, ki vladajo tamkaj.

Bosna.

Obseg: 51.027 km². Prebivalstva po štetju 1895. leta je 1.591.036, od teh je Srbov 673.246, katolikov Hrvatov 334.142, mohamedancev 548.632, judov 8213, protestantov 3596.

Za leto 1904 pa je prebivalstvo proračunjeno na 1.737.000. Albancev je 30 tisoč.

Zemlja je gorata, preprežena od pogorskega sestava Dinarskih Alp; dočim najdemo

v srednji Bosni paleozojski skrilj skupno s posebnimi triaškimi zalomi, imamo v Hercegovini triaško, juraško kredasto in vapneno cono, večkrat celo do 2000 metrov višine; na jugovzhodu Bosne prevladuje mezozojski apnenec. Najvišja gora je Maglič na črnogorski meji (2397 metrov). Glavne reke so Sava na severu z Uno, Vrbasom, Ukrino, Bosno; na vzhodu teče Drina. Rude nahajamo sledeče: rjavi premog (484.000 t leta 1804), železna ruda (137.540 t), mangan 1140 t; izdelalo se je sirovega železa 1904. leta 47.678 t za tri milijone kron.

44 odstotkov zemlje je gozdnote, 17 odstotkov pašnikov in travnikov, 25 odstotkov obdelane zemlje. Pridelalo se je leta 1904 pšenice 1.13 milijonov q, rži 0-09 mil. q, ječmena 0-76 mil. q, ovsu 0-56 mil. q, krompirja 0-67 mil. q, koruze 1-65 mil. q, vina 0-01 milijonov hl.

Živine je bilo 1859. leta 233.322 konj, 1.416.394 govede, 1.447.049 koz, 3.230.720 ovac, 662.242 prešičev.

Tobačna industrija je velika, ravnotako sviloreja; žita se precej izvažajo, ravnotako lesa, suhih češpelj in slivovke (1904. leta 47.826 ton v vrednosti 9.995.764 K).

Cest je 2465 km, železnice (leta 1905) 2418 km, brzojavnih žic (leta 1904) 2989 km. Leta 1904 je bilo 64 brzojavnih postaj, telefonske proge so dolge 175 km. — Pošta je leta 1904 odposlala 15.847.673 pisem, 4.382.210 tiskovin in časnikov.

Kar se socialne razvrstbe tiče, je posestvo večidel v rokah begov, to je pomohamedanjenega slovanskega plemstva, in ag. Kristijani, Srbi in Hrvatje so večinoma kmetje, ki morajo z begom skleniti najemniško pogodbo. Pod turškim vladarstvom je Bosna bila razdeljena v sedem kajmakamlikov: Sarajevo, Travnik,

Bihač, Banjaluka, Dvornik, Mostar in Novibazar, vsak kajmakamlik pa v okrožja nahije ali kaze. V kajmakamliku je gospodoval kajmakam, v nahajah mudir. Provincijo je upravljali vali. Pod avstrijsko upravo se je dežela razdelila v pet okrožij: Sarajevo, Banjaluka, Bihač, Travnik, Tuzla in 43 okrajev.

Deželni proračun je leta 1906 znašal 51.681 milijonov potrebščin in 56.048 milijonov pokritja, torej 4307 milijonov preostanka.

Hercegovina.

Hercegovina šteje eno okrožje (Mostar), obsega 9119 km² in ima 219.511 prebivalcev. Od teh je 56.135 mohamedancev, 74.889 pravoslavni Srbov in 88.188 Hrvatov katolikov. Glavna reka je Narenta, stolno mesto Mostar.